

FROM MONDROS TO THE NATIONAL STRUGGLE: THE ROAD TO SAMSUN, GUIDED BY MUSTAFA KEMAL PASHA AND VAHIDETTIN TALKS

Murathan ŞAN*

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Bölümü, murathansan93@gmail.com, ORCID: 0009-0001-3693-6121

Received Date: 12.04.2025 Revised Date: 21.06.2025 Accepted Date: 02.07.2025

Copyright © 2025 Murathan ŞAN. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

The Ottoman Empire held a pivotal position in the history and tradition of the Turkic world, exerting immense influence until the 19th century. Its enduring power persisted until the Treaty of Lausanne in 1699, marking the first significant continuous decline since that date. The advent of science and technology gradually weakened the empire. The tumultuous events surrounding the Constitutional Monarchy, including the loss of its Balkan heartland and the Balkan Wars of 1912-13, led to the Ottoman Empire's defeat and separation from World War I. The armistice of Mondros effectively brought the empire to a virtual end. However, Mustafa Kemal Pasha, the Sultan of the Caliphate, emerged victorious after a series of national struggles. On May 16, 1919, he embarked on a journey from Istanbul to Samsun aboard the bandırma ferry, symbolizing the beginning of a new era.

Keywords: Mustafa Kemal Pasha, Vahidettin, Mondros, Occupation, Samsun

MONDROS'TAN MİLLÎ MÜCADELE'YE: MUSTAFA KEMAL PAŞA VE VAHİDETTİN GÖRÜŞMELERİ İŞİĞİNDA SAMSUN'A GİDEN YOL

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu Türk dünyası için çok güçlü bir konumu temsil etmiş olup Türk Devlet ve gelenek tarihinde çok önemli yer tutmuş bir İmparatorluk olmuştur. Öyle ki neredeyse 19.Yüzyıla kadar gücünü her daim hissettirmiştir. Nitekim 1699 yılında Karlofça Antlaşması ile ilk büyük toprak kaybını yaşayan Osmanlı İmparatorluğu artık bu tarihten itibaren sürekli gerilemeye devam etmiş ve takip edilmeyen bilim ve teknoloji neticesinde de git gide zayıflamaya devam etmiştir. Meşrutiyet'in getirdiği kavga ve gürültüler neticesinde 1912-13 Balkan Savaşı mağlubiyetleri ile kalbi olan balkan coğrafyasını kaybeden Osmanlı İmparatorluğu devamında gelen I. Cihan Harbi'nden de mağlup ayrılmış ve Mondros Mütarekesi ile fiilen sona ermiştir. Ardından Mustafa Kemal Paşa Halife Padişah Vahidettin ile bir dizi görüşmeler sağladıktan sonra Millî Mücadeleyi başlatmak üzere 16 Mayıs 1919 tarihinde Bandırma Vapuru ile İstanbul'dan Samsun'a doğru yola çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Vahidettin, Mondros, İşgal, Samsun

1. GİRİŞ

Birinci Cihan Harbi sona erdiğinde Osmanlı İmparatorluğu artık fiilen bir hükmünün kalmadığını gösteren Mondros Mütarekesine mecbur bırakılmıştır (Ortaylı, 2018, s.142). Mütarekenin imzalanmasıyla beraber Osmanlı İmparatorluğu I. Cihan Harbi'nin kaybedildiğini resmen kabul etmiş ve savaştan ayrılmıştır. Bununla birlikte İTC'nin faaliyetleri de resmen sona ermiştir. Ülkeyi savaşa dahil ettikleri düşünülen İTC üyeleri (Talat Paşa, Enver Paşa, Cemal Paşa vb. kişiler mütarekenin ardından ülkeden ayrılmak

zorunda kalmışlardır. Cemiyetin önde gelen bazı kişileri yeniden bir araya gelerek ve İTC yerine “Teceddüt Fırkası” ismiyle yeniden bir araya gelmişlerdir (Akşin, 2022, s.70).

Savaş boyunca Osmanlı tahtında neredeyse her zaman Mehmet Reşat bulunmaktaydı. Daha sonra Osmanlı tahtına Sultan Vahidettin geçmiş ve kendisi tepkilerin odağı olmuştur. Zira Damat Ferit'in defaatle sadrazamlık makamına getirilmesi tepkilere neden olmuştur. Mustafa Kemal Paşa ise o dönemlerde Harbiye Nazırı olmak istediye de bu isteği sultan tarafından yerine getirilmemiştir. (Ortaylı, 2018, s.144-145)

Bu çalışmada aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa'nın Mondros Mütarekesi sonrasındaki aldığı aksiyonlar da aktarılmıştır. Nitekim Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı esnarlarda Suriye'de 7. Ordu Komutanlığı vazifesinde olan Mustafa Kemal Paşa Mütareke sonrasında Alman Liman Von Sandres'in de ayrılığı akabinde “Yıldırım Orduları Komutanlığı” vazifesini üstlenmiştir. Fakat Mütareke imzalandıktan sonra bu vazifenin bir önemi kalmamış ve lağvedilmiştir. Neticede İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Paşa tarihler 13 Kasım 1918'i gösterdiğinde İstanbul'u işgal için gelen itilaf donanmalarını görmüş ve yanındaki yaveri Cevat Abbas'a bakarak; “Geldikleri gibi giderler” diye söylemiştir (Dinçer, 2020, s. 86).

“O dönemki vaziyeti gören ve anlatan kişilerden biri olan öğretmen Halide Edib Adıvar ise mütareke sonrasında; *“Benim o günlerde maddi ve manevi durumum, Mütareke imza edilip de İttifak Kuvvetleri'nin İstanbul'a girişiyle memlekette hasıl olan umumi hislerden başka değildi. Herkes gibi ben de, 1914'ten itibaren geçen hadiselerin tesiriyle yorgun, şaşkın ve canımdan bıkkın bir vaziyetteydim. Osmanlı İmparatorluğu çökmüştü. Fakat bu çöküntü altında ezilenler sadece Birinci Büyük Dünya Savaşı'na Türkiye'yi sokan ittihatçılar değildi. Şurasını da eklemek isterim ki, o savaşa girsek de, girmesek de İmparatorluk'un devam edemeyeceğine, ben, o günlerde de inanmışım. Bununla beraber geleceği görebilen, bir siyaset takip edebilseydik, belki o günün ani ve korkunç akıbetine uğramazdık. Her halde, o gün İmparatorluğun ölümü apaçık bir hakikatti”* (Adıvar, 2022, s.17).

Mustafa Kemal Paşa ise tüm bu durum ve ahval içerisinde bir ulus direnişi başlatmak istemiş ve bunun için Sultan Vahidettin ile bir dizi görüşmeler gerçekleştirdikten sonra kendi kurmayları ile birlikte tarihler 16 Mayıs 1919'u göstermekteyken o dönemin şartlarına göre oldukça bakımsız ve dayanıksız gözüken Bandırma Vapuruna binerek Millî Mücadeleyi başlatmak üzere 19 Mayıs'ta varacağı Samsun'a hareket etmiştir (Mango, 2004, s.263).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İmparatorluğun Fiilen Çöküşü: Mondros Mütarekesi 30 Ekim 1918

Osmanlı İmparatorluğu kaçınılmaz olan I. Cihan Harbi sırasında oldukça yıpranmış, Çanakkale Cephesi ve Irak Cephesi dışında ise kayda değer bir başarı sağlayamamıştır. Kaçınılmaz mağlubiyet ise devamında Osmanlı'ya silah bıraktıracak ve hatta savaş sonunda ise her ne kadar ölü doğmuş bir antlaşma olsa da Sevr'e mahkûm bırakılmak istenecekti. Aslında burada ateşkes yerine silah bırakılması demek daha doğru bir tabirdir. Nitekim bu bırakışmadan zararlı çıkan taraf pek tabi Osmanlı olmuştur. 30 Ekim 1918 tarihinde kaleme alınan bu antlaşma pek çok tehlikeli vaziyeti de beraberinde getiriyordu. Ateşkes esnasında Osmanlı'yı o zamanlar Bahriye Nazırı görevini ifa etmekte olan Rauf Bey (Orbay) temsil etmekteyken bu noktada İtilaf Devletleri adına ise Amiral Calthorpe temsil etmekteydi (Akşin, 2022, s.118).

Yukarıda bahsedildiği gibi, bu antlaşmanın pek çok maddesi olsa da bazı maddeleri var ki bu maddeler beraberinde getirdiği tehlikeli durumlarla devleti içinden çıkılması güç olan

durumlara sürükleyecekti. Bunların bazılarını ele alacak olursak; “Boğazların işgal edilmesi, demir yolları ve beraberinde yazışma hatlarının da İtilaf güçlerinin kontrolüne geçmesi, tüm Osmanlı askerlerinin koşulsuz ve şartsız teslimiyeti, tabi bunun beraberinde Osmanlı’nın savaş esnasında ele geçirdiği tüm esirleri koşulsuz geri iade etmesi söz konusu olmuştur.” Ayrıca Osmanlı’nın ittifak içerisinde olduğu devletler ise bir an evvel Osmanlı ülkesini terk edeceklerdi. Burada tehlikeli maddeleri anlatsak dahi bazı maddeler Osmanlı İmparatorluğu için çok daha kritik maddeleri içermekteydi. Burada 7. maddeyi ele alacak olursak; İtilaf devletleri mütareke sonrasında herhangi bir şeyi kendilerine tehdit olarak gördükleri takdirde Osmanlı İmparatorluğu’ndaki tercihe bağlı olarak istedikleri herhangi bir yeri işgal etme hakkına sahip olacaklardı. Bu belki de en tehlikeli olan maddelerden biriydi. Çünkü burada işgal edilmek istenen yer ilk olarak Başkent İstanbul’du. 24. Maddedeki “Ermeni Vilayetleri” üzerindeki düzen hakkındaki madde de tehlikeli olsa da 7. Madde çok daha büyük tehlikeyi arz etmekteydi. Tüm bu koşullar pek tabii ağır olsa bile bu antlaşma çok hızlı bir şekilde kabul edilmiştir. Cumhuriyet’i kuran kadrolar ise burada pek eleştirel bakış açısı sergilemiş ve bu antlaşmayı kendi benliklerinde asla kabul etmek istememişlerdir (Zürcher, 2020:163-164).

2.2. Mütareke’nin Başlıca Maddeleri

- ✓ “Müttefiklerle Osmanlı Hükümeti arasında düşmanlık, 31 Ekim 1918 tarihinde öğle vakti sona erecektir.
- ✓ Karadeniz’e geçiş için Çanakkale ve İstanbul Boğazları açılacak, Çanakkale ve Karadeniz istihkamları Müttefiklerce işgal edilecektir.
- ✓ Osmanlı sularındaki bütün torpil alanları ile öteki engellerin yerleri gösterilecek ve bunları taramak ya da kaldırmak için istekte bulunulduğunda yardım edilecektir.
- ✓ İtilaf Devletlerine mensup savaş tutsakları ile Ermeni tutsak ve tutukluları İstanbul’da toplanacak, koşulsuz itilaf devletlerine teslim edilecektir.
- ✓ Sınırların korunması ve iç güvenliğin sürdürülmesi için gerekli görülecek askeri kuvvetlerin dışındakiler hemen terhis edilecektir.
- ✓ Osmanlı karasularında güvenlik ve buna benzer işler için kullanılacak küçük gemiler dışında, Osmanlı sularında ya da Osmanlı devletince işgal edilen sularda bulunan bütün savaş gemileri teslim olunup, gösterilecek Osmanlı limanlarında tutuklu bulundurulacaktır
- ✓ Müttefikler, güvenliklerini tehdit edecek bir durum baş gösterdiğinde herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkına sahip olacaklardır. (7. Madde)
- ✓ Osmanlı işgali altında bulunan bütün liman ve demir atma yerlerinden İtilaf Devletleri yararlanacak, İtilaf Devletleriyle savaş halinde bulunanlara karşı bu yerler kapalı bulundurulacaktır.
- ✓ İtilaf Devletleri, Osmanlı tersane ve limanlarındaki bütün gemi onarımını kolaylaştırıcı araçları kullanacaklardır.
- ✓ Toros tünelleri Müttefiklerce işgal edilecektir.
- ✓ Hükümet haberleşmeleri için kullanılanlar hariç, telsiz, telgraf ve kabloları İtilaf Devletleri memurlarınca denetlenecektir.
- ✓ Ülke gereksinimi karşılandıktan sonra artakalan akaryakıt, kömür ve denizcilik malzemesinin üretim kaynaklarından Müttefiklerce satın alınması için kolaylık gösterilecektir.
- ✓ Bütün demiryollarına İtilaf Devletlerinin denetim subayları memur edilecektir.

- ✓ *Yemen 'de Asir 'de, Hicaz 'da, Suriye 'de ve Irak 'ta bulunan muhafız kıtaları, en yakın İtilaf Devletleri komutanlığına teslim olacaktır. Kilikya 'daki kuvvetlerin düzenini korumak için gerekli miktarından fazlası geri çekilecektir.*
- ✓ *Trablus 'ta ve Bingazi 'de bulunan Osmanlı subayları en yakın İtalyan koruma ve kıtalarına teslim olacaktır. Osmanlı Hükümeti, teslim emrine uymadıkları takdirde yardım ve haberleşmeyi kesmeyi taahhüt etmiştir.*
- ✓ *Osmanlı savaş tutsakları İtilaf Devletlerinin elinde korunacaktır.*
- ✓ *Vilayet 'i Sitte 'de (Erzurum, Sivas, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elâzığ) karışıklık baş gösterdiğinde, bu illerin herhangi bir kısmının işgal hakkını İtilaf Devletleri saklı tutarlar. (24. Madde)''*

Yukarıdaki tüm maddelere bakıldığında İtilaf devletlerinin aslında ne denli bir çaba içinde oldukları çok açık olmakla birlikte özellikle 7 ve 24. Maddeler ise bu noktada Osmanlı ülkesini tamamıyla bölmek istediklerini ve kendi aralarında paylaşmak istediklerini bizlere gösteren en net maddeler olmuştur (Dinçer, 2020, s.68-69).

Ateşkesin imzalanması devlet yöneticilerinde sükût-u hayale neden olması beklenirken bazı devlet adamları bunu çok olumlu karşılamış ve bazı tepkilerin odak noktası olmuşlardır. Osmanlı tarafını temsil etmekte olan ve mütarekeye imza atan Rauf Bey (Orbay) aynen şu demeçleri vermiştir;

“İmzaladığımız Mütareke sonucunda devletimizin bağımsızlığı, saltanatımızın hukuku bütünüyle korunmuştur. Bu mütareke, galip ile mağlup arasında yapılan bir mütareke değil, belki savaş durumundan çıkmak isteyen denk iki kuvvet arasında yapılabilecek bir savaşıma son vermek niteliğindedir.”

Öte yandan bu antlaşmayı olumlu bulanlardan birisi de dönemin Sadrazamı olan Ahmet İzzet Paşa'dır. Sadrazam, antlaşmayı normal karşılamakla birlikte bunu bir kıyasa dayandırmış ve diğer ateşkes antlaşmalarına nazaran Osmanlı'nın en zararsız çıkan devlet olduğuna inanmış ve bunu da çevresine kabul ettirmiştir (Dinçer, 2020, s.69).

2.3. Savaş Sonrası İttihat Ve Terakki Cemiyeti'nin Durumu

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidar olduğu dönemlerde girilen I. Cihan Harbi sona ermiş ve akabinde Mütareke tamamlandıktan birkaç hafta sonra ise İttihat ve Terakki mevcut yönetimden el çekmiş ve iktidarı Ahmet İzzet Paşa ve kabinesine devretmiştir. Ülkeyi savaşa soktukları için belirli kesimler tarafından eleştirilen odağında kalan İttihat ve Terakki yöneticileri 1 Kasım'da Cemal Paşa, Enver Paşa, Talat Paşa ve beraberindekiler denizyolunu tercih ederek Odessa'ya varmışlardır. Bu noktada bu paşaları itilaf devletleri de yargılamak istiyordu fakat bu gayelerine ulaşamamışlardır. Çünkü, Enver Paşa dışındaki tüm paşalar Ermeniler tarafından öldürülmüştür. Fakat Enver Paşa ilerleyen yıllarda da kendi etkisini devam ettirmeye gayret göstermiştir (Zürcher, 2020, s.164).

2.4. Sultan Mehmet Vahidettin'in Tahta Çıkması

Son Sultan Mehmet Vahidettin (4 Ocak 1861'de doğdu) Mondros Mütarekesinden yaklaşık dört ay evvel Osmanlı tahtına çıkmıştı. (3 Temmuz 1918) Kendisi tahta çıktıktan kısa bir süre sonra Mondros Mütarekesi kaleme alındı ve artık o saatten sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı. İlerleyen süreçlerde de İTC üyelerinin ülkeden ayrılmaları da bu süreci devamını yansıtmıştır. Vahidettin'in Anadolu'daki Millî Mücadele hareketine bakışı her daim tartışma unsuru olmuş, bu konuda tarihçiler arasında günümüze değin çeşitli itilaflar yaşanmıştır (Göl, 2019, s.41).

Tahta ilk çıktığı dönemlerde ülke oldukça karışık günlerden geçiyordu. Buna mukabil devlet yenilgiye uğratılmış ve ileriki günlerde de silah bırakma adı altında adeta devletin sonunu getiren bir antlaşma imzalamaya mecbur bırakılacaktı. (30 Ekim 1918) Mehmet Vahidettin tahta geçtiği dönemde ateşten bir tahta oturduğunu kabul etmiş ve bunu destekler nitelikte olan şu demeçleri vermiştir;

“Ben bu makam için hazırlanmadım. Çocukluğumdan beri vücutça rahatsız olduğumdan layıkıyla tahsil edemedim. Sinnim kemale erdi, dünyada bir emelim kalmadı. Biraderle hangimizin evvel gideceğimiz malum olmadığından bu makama intizarda değildim. Fakat takdir-i ilahi ile teveccüh etti. Bu ağır vazifeyi der uhde eyledim. Şaşmış bir haldeyim. Bana dua ediniz.”

Sultan aslında bu demeçlerinde kendisinin pek hazırlıklı olmadığını hatta beklenmedik bir anda tahta oturduğunu belirtmiş olsa da kendisi siyasi konuda bilgisiz birisi olmamakla birlikte daha şehzadelik döneminde de zaman zaman kendi varlığını hissettirmiş ve kendisini siyasi meselelere entegre etmeye çalışmıştır (Göl, 2019, s.41).

2.5. Mustafa Kemal Paşa İle Sultan Vahidettin Görüşmesi

Son Padişah artık tahta geçmiş ve artık sadece devleti nasıl kurtarmak gerektiği meselesi konuşulmaktaydı. Son sultan tahta geçtiğinde Mustafa Kemal Paşa o esnarlarda Karlsbad’da tedavi görmekteydi. Hasta olmasına rağmen Mustafa Kemal Paşa Sultanı tebrik etmekten geri kalmamış, ona karşı güzel duygularını ifade eden bir mektup yazmıştır. Bu mektup;

“Rahmetli Sultan Reşat Hazretleri’nin ölümünden üzünlük duymakla birlikte vatanın, milletin, ordunun ehliyesiz ellerde oyuncak olmaktan kurtarılacağı kanaati, bu üzüntüyü oldukça hafifletmektedir.”

Daha sonra Mustafa Kemal Paşa İstanbul’a dönüşünü gerçekleştirir ve Naci Bey vasıtası ile Halife Padişah Vahdettin ile görüşmeler sağlamıştır. Bu görüşme aslında sadece bir defaya mahsus olmayıp devamı da gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın bu görüşmelerde Halife Sultandan bazı beklentileri de söz konusuydu. Bunlara örnek verecek olursak; mesela ordu içerisinde tecrübesiz olan paşalar yerine kendisinin söz sahibi olmasını ve aynı zamanda da kendisine tam itimat etmesini rica edecekti. Çünkü Mustafa Kemal Paşa aslında değişime ordudan başlamak istiyordu (Yavuz, 2016, s.92). Mustafa Kemal Paşa, Naci Paşa’nın aracılığı sayesinde Halife Vahidettin ile görüşme şansı bulmuş ve Mustafa Kemal Paşa o an yaşamış olduğu duyguları aynen şöyle ifade etmiştir;

“Tahta oturmadan önce, çok şeyleri çok açık görüştüğümüz ve benim bütün düşüncelerimi benimseyen, karşılıklar veren bu zat acaba Hünkâr olduktan sonra, benim aynı biçimde konuşmama müsaade eder mi ve aynı karşılıklarda bulunur mu? Bundan kuşkuluyum”

Mustafa Kemal Paşa ile Halife Padişah nihayet bir araya gelmişti. Bu görüşme pek samimiydi ve Padişah-Paşa ilişkisinden çok bir arkadaş ilişkisi gibiydi. Öyle ki Vahidettin Mustafa Kemal Paşa’ya sigara dahi ikram etmişti. Sultan Vahidettin ile Mustafa Kemal Paşa sonraki günlerde tekrar görüşme sağladı. Fakat bu kez Padişahın söylediği şeyler Mustafa Kemal Paşa’yı şaşırtmıştı. Vahidettin aynen şunları söylemişti;

- *“Paşa, ben her şeyden önce İstanbul halkını doyurmak zorundayım. İstanbul halkı açtır. Bunu temin etmedikçe alınacak her türlü önlem vakitsiz olur.”*

Mustafa Kemal Paşa ise Halife Padişahın sözlerine cevaben şunları söyledi;

- “Çok doğru düşünüyorsunuz. Fakat İstanbul halkını doyurmak için alınması gerekli olan önlem ve girişimler, Zat-ı Şahane'nizi, bütün memleketi kurtarmak için alınması gereken zorunlu ve ivedi önlemlere başvurmaktan alıkoyamaz. Ülkenin selametini sağlayacak çalışma, ancak makinenin bütünüünün işlemesi ile mümkün olur. Ve bütün işlemedikçe, makineden bir parça verim bile almak imkansızdır. Söylediğimin doğruluğuna inanıyorum. Belki Zat-ı Şahanelerince hoş karşılanmayabilir, ancak bildirmek zorundayım ki, yeni padişahın hareket noktası, önce kuvvetleri ele geçirmek olmalıdır. Kuvvet, devleti, milleti ve bütün müttefikleri savunan kuvvet, başkasının elinde bulundukça, sizin Padişahlığınız bile sözde kalmaktan kurtulamaz.”

Mustafa Kemal Paşa bu hususları uzun uzun anlatsa da Halife Padişah bu sözlere pek itimat etmeyen bir üslupla sade ve kısa bir yanıt vermişti;

- “Ben, gereken şeyleri Talat ve Enver Paşalar ile görüştim!”

Mustafa Kemal Paşa bu cümleyi duyduktan sonra şaşırmişti. Çünkü daha evvel bu konular konuşulduğunda Vahidettin İTC üyelerine karşı güvensiz bakmış ve onların Osmanlı ülkesine asla bir faydasının olmayacağını söylemişti. Tüm bu görüşmelerden sonra Mustafa Kemal Paşa artık ümidini yitirmiş bir haldeydi. Hatta üzüntüsü o kadar belliydi ki bu üzüntüyü Naci Paşa dahi fark etmişti. Mustafa Kemal Paşa artık çareyi başka yollarda aramak istemekteydi. Nitekim kendini buna mecbur hissediyordu (Atay& Soydan, 2024, s.60-61). Naci Paşa bu görüşmede de aracı olmuş ve Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gelerek Padişah hazretlerinin kendisi ile görüşmek arzusunda olduğunu aktarıyordu. Ancak bu görüşme isteğinde bir ilginçlik vardı; Padişah hazretleri Mustafa Kemal Paşa ile yalnız görüşmek istemiyor ve yanındaki Alman generallerini ısrarla göndermiyordu. Hatta Mustafa Kemal Paşa ile Naci Paşa arasında şöyle bir diyalog geçmişti;

-Mustafa Kemal Paşa: “Yalnız mıdır?”

-Naci Paşa: “Hayır” diye belirtti. “yanında iki Alman generali var”

-Mustafa Kemal Paşa: “Rica ederim” diye ekledi ve “onlar çıktıktan sonra Zat-ı Şahane ile ben yalnız görüşeyim.”

-Naci Paşa: “Ben de bu noktayı düşündüm, birkaç kez yapılan iradelerine uygun karşılıklar verdim. Fakat anlıyorum ki sizi, bu generallerin yanında kabul etmekte kararlıdır.”

-Mustafa Kemal Paşa: “Elverirse, bir daha yoklayınız”

Nitekim Naci Paşa ne kadar çabalarsa çabalasın Halife Padişahı yalnız görüşmeye ikna edememiş ve buna binaen Mustafa Kemal Paşa görüşme odasına girmiştir. Vahidettin Mustafa Kemal Paşa'yı diğerlerine tanıtırken onore ederek tanıtmıştı;

“Çok beğendiğim ve güvendiğim bir komutan”

Sultan Vahidettin sözlerine devam etmiş;

“Sizi Suriye'ye Komutan atadım. Oradaki durum önem kazanmış, oraya gitmeniz gerek. Sizden istediğim şudur: O tarafları düşman eline geçirtmeyeceksiniz! Verdiğim görevi başarı ile yapacağınıza inanıyorum. Hemen o kıtaya hareket etmelisiniz!”

Vahidettin'in Mustafa Kemal Paşa'ya verdiği bu görevin ardından Mustafa Kemal Paşa daha fazla dayanamayıp karşılık verdi;

“Padişah Hazretleri! Bana öyle bir görev veriyorsunuz ki, o görevi yapmak buyruğunu almış komutanlar yerlerindedir. Beni onların üstünde bir Başkomutanlığa mı atamaktasınız? Eğer

böyle ise, iftiharla iradenizi kabul edeceğim. Fakat kuşum yok ki bunun farkında bile değilsiniz. Bir zamanlar istifa ederek, haklı sebeplerle bıraktığım bir orduyu -ki o ordu bugün yenilmiştir, orada bulunan bütün ordular gibi- beni, onun başına gönderiyorsunuz. Oh halde, bütün bu irade buyrulan görevleri yapmaya nasıl güç bulabilirim!” Diye sözlerini tamamlamıştı. Ancak Halife Padişah’ın umurunda dahi değildi. Mustafa Kemal Paşa bu görüşmeden ümidi bitik bir halde ayrılırken o esnada Enver Paşa ile karşılaşmıştı Enver Paşa’ya dönüp dedi ki; *“bravo, kutlarım başardınız”* işte bu sözleri söylerken aslında Mustafa Kemal Paşa onun kendisinden intikam almak için bunları yaptığını ve bu yüzden de Enver Paşa’yı tiye aldığını söyleyebiliriz (Atay& Soydan, 2024, s.63).

2.6. İstanbul’un Fiili İşgali (13 Kasım 1918)

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanmış ve Osmanlı İmparatorluğu fiilen son bulmuştu. Yukarıda da anlattığım üzere bu mütarekenin bazı maddeleri İtilaf Devletleri’nin istedikleri eylemleri yapmasına olanak tanıyor ve ülkeyi işgale açık bırakıyordu. Bildiğimiz üzere 7. Madde itilaf Devletleri’nin tehdit algılsa istediği yeri istediği şekilde işgal etmesine olanak sunuyordu. Şayet tehdit unsuru olsa da olmasa da itilaf devletleri zaten işgal planlarını çoktan tamamlamış ve bu madde işgal için yalnızca bir aracı olarak görülecekti. İşte tam olarak da böyle oldu ve Mütarekeden kısa bir süre sonra İtilaf tarafı Osmanlı’daki bazı bölgeleri işgale başladılar ve buna örnek olarak İtilaf Donanması türlü gerekçeler ortaya sunarak Çanakkale Boğazını işgale başlamışlardı. Bu süreç devam etmiş ve en nihayetinde tarihler 13 Kasım 1918’i göstermekteyken itilaf devletlerine ait donanmalar İstanbul’a gelmiş burada gemilerini sabitlemişlerdir. Ayrıca bahsi geçen bu filolara Yunan zırhlıları da eklenmeye devam etmiştir. Donanma kısmı sonrasında şehir itilaf askerleri ile dolmaya başlamış ve bu işgal sadece donanma yoluyla değil aynı zamanda karadan da yapılan bir işgal haline dönüşmüştür. İşgalin başlangıcının ardından adeta itilaf devletine moral verme gayesiyle İngiliz General Milne İstanbul’a gelmiş ve yerleşmiştir (Türkmen, 2002, s.331-332).

Mustafa Kemal Paşa ve yaveri Cevat Abbas vaziyeti görmüşlerdi. Cevat Abbas Mustafa Kemal Paşa’ya nazaran daha duygusal olduğundan dolayı hemen ağlamaya başlamıştı. Mustafa Kemal Paşa ise büyük bir azim ve kararlılıkla ona aynen şöyle dedi; *“Geldikleri gibi giderler”* Mustafa Kemal Paşa bu noktada hiç yılmamış ve Erkan-ı Devlet’e sürekli telkinlerde bulunmak kaydıyla artık bir mücadelenin başlanması gerektiği kanaatini sürekli tekrarlamaktaydı. Buna mukabil halkta bir bilinç oluşturmak amaçlanmış ve yakın arkadaşı Ali Fethi (Okyar) bey ile “Minber” gazetesini yayınlamışlardı (Kalelioğlu, 2017, s.23-24).

Ancak burada bir hususu belirtmekte fayda var; Mustafa Kemal Paşa’nın düşman gemilerini gördüğünde söylediği sözü Andrew Mango farklı bir açıdan değerlendirmiş ve bu hususta bir ikilik olduğunu ve bazılarına göre Mustafa Kemal Paşa’nın; *“Hata ettim. İstanbul’a gelmemeli idim. Ne yapıp, yapıp Anadolu’ya dönmenin çaresine bakmalıyım.”* Veyahut *“Geldikleri gibi giderler”* şeklinde iki farklı kanı olduğunu ancak bu iki sözün de pek elle tutulur bir yanının olmadığını aktarmıştır (Mango, 2004, s.237).

İngilizlerin İstanbul’u işgali öyle basit bir işgal niteliğinden daha çok gasp ve yerleşme üzerineydi. Öyle ki Türk halkına ait binaları ve yerleşkeleri işgal etmiş ve buralara kendi işgalci birliklerini yerleştirmekten geri durmamışlardır. İngiliz işgalci kuvvetleri aynı zamanda bir Ermeni yetimhanesi kurmaya da teşebbüs etmiş ve bu maksatla pek çok kişi de alıkonulmuştur. Nitekim, işgal edilen yerlerden ele geçirilen ve esir tutulan çocuklar da türlü bahaneler eşliğinde elde tutulmuş ve bu çocukların büyük çoğunluğunu Türk çocukları oluşturmuştur. Bu sonuçlar bizlere aslında bu işgalin yalnızca askeri olmamakla birlikte aynı

zamanda Türk toplum yapısını değiştirmeye yönelik olduğunu da açıkça göstermektedir (Türkmen, 2002, s.335).

2.7. İzmir'in İşgali

1919 yılının şubat ayında toplanmış olan Paris Barış Konferansı aslında dönüm noktalarından biridir. Bu barış konferansı esnasında Yunanistan'ı temsil etmekte olan Venizelos İzmir ve çevresinin Yunanistan'ın hakkı olduğunu belirtmiş ve adeta pastadan kendilerine de pay almak istemişlerdir. Nitekim tarihler 15 Mayıs 1919'u göstermekteyken Yunan askerleri kendi müttefiklerinin asayişini sağlamayı ve buraları kontrol etme bahanesini ileri sürerek İzmir'i işgale kalkışmışlardır. Fakat bu olayın perde arkasında yatan şey aslında Yunanistan'ın savaşa katılmış olması ve bununla birlikte İngilizlere sürekli yardımda bulunmuş olmalarının karşılığında İzmir'i hak etmiş olmasıydı. Halk birdenbire Yunan askerlerini şehirde görünce büyük tepkiler göstermiş ve bunun üzerine Yunan askerler ise halk karşı silah kullanmaktan geri durmamış bu da beraberinde büyük bir kaos ortamını getirmiştir. Zaten tüm bu olaylar daha yaşanmadan Mustafa Kemal Paşa tüm her şeyi öngörmüş ve hesaplarını milli mücadele üzerine yapmış idi (Karpaz, 2021, s.127-128).

Yunan askerleri şehirde işgal ve yağmaya başladıklarında burada beklemedikleri bir şeyle karşılaşmışlardı. Eski istihbaratçı olan ve Hasan Tahsin adıyla bildiğimiz ama gerçek adı Osman Nevres düşman Yunan birliğinden birisini vurmuş fakat kendisi de vurularak şehit düşmüştür. Kendisi bu hareketiyle Millî Mücadele'nin ilk kurşununu atmıştır (Akşin, 2022, s.124).

2.8. 15 Mayıs 1919: Mustafa Kemal Paşa Ve Sultan Vahidettin'in Son Görüşmesi

Mustafa Kemal Paşa daha evvel de Halife Padişah ile defalarca görüşmüş ve bu görüşmeler bazen olumlu bazen ise olumsuz olmuştu. Nitekim 30 Nisan 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa yetkilendirilmiş ve 9. Ordu müfettişliğine atanmıştı. Paşa, 16 Mayıs'ta İstanbul'dan ayrılmadan evvel vedalaşmak istemiş ve bazı ziyaretlerin ardından son olarak Padişah ile de görüşmek istemiştir. Belirtmek gerekmektedir ki bu ayrılış aslında kısa süreli değil uzun süreli bir ayrılık olacaktı. Zira Cumhuriyet ilan edildikten sonra dahi Mustafa Kemal Paşa 1927 yılına kadar İstanbul'a gelmemiştir. Nitekim Paşa, Padişahın makamına varmış, Padişah ise ona dönerek; *"Görüyorsun! Ben artık memleketi ve milleti nasıl kurtarmak lazım geleceğini tasavvurla tereddüde duçar oluyorum."* Şeklinde bir konuşma yapmış ve buna binaen Mustafa Kemal Paşa ise Padişah'a bakarak ondan güven istemiş ve bu mücadelenin ancak güven ve inançla başarılı olacağını söylemiştir (Dönmez, 2012, s.123). Burada Vahidettin ile Mustafa Kemal Paşa'nın son görüşmeleri hususunda Ali Ak ise Atatürk-Vahidettin adlı eserinde şöyle aktarmıştır;

Padişah: *"Paşa, paşa sen şimdiye kadar devletimize çok hizmet ettin. Bunların hepsi artık bu kitaba geçti. Bu bir tarih kitabıdır, tarihe geçti bunları unutunuz. Bundan sonra edeceğiniz hizmetler şimdiye kadar yaptığınızdan çok büyük olacaktır. Dikkat ve sadakatle çalışırsanız, devleti düştüğü bu felaketten kurtarabilirsiniz. Birçok komutanları Anadolu'ya gönderdim. Sizin göreviniz, bunları denetlemek olacaktır."*

Mustafa Kemal Paşa: *"Bu hususta elimden geleni yapacağım. Buna emniyet buyurunuz efendim."* Bu konuşmanın sonunda Padişah ile Paşa tokalaştı ve Padişah son olarak Paşa'ya şunu dedi; *"Muaffak olunuz"* (Ak, 2023, s.35).

Ertesi gün Mustafa Kemal Paşa ve heyeti 16 Mayıs'ta Bandır Vapuru ile Samsun'a hareket etmiş ve 19 Mayıs 1919'da Samsun'a varmıştır. Paşa, Samsun'a çıktığı günkü durumu Nutuk adlı eserinde anlatmış ve halkın yorgun ve bitap düştüğünü anlatırken ülkeyi savaşa

dahil eden İTC üyelerine de yer vermiş ve onları da eleştirmiştir. Ayrıca Vahidettin ve Sadrazam Damat Ferit hakkında da oldukça yoğun eleştirilerde bulunmuş zira Samsun'a çıkıldıktan sonra Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a geri çağırılmış ancak Mustafa Kemal Paşa bu sözleri ciddiye almamıştır (Atatürk, 2019, s.25).

3. SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu gerek Türk gerekse de dünya tarihi açısından kendini son derece kanıtlamış ve mazisine pek çok başarı sığdırmıştır. Özellikle 15,16 ve 17. Yüzyıllarda devlet süper güç derecesinde güçlüyken 18 ve 19. Yıllarda ise bu güç sabit kalmamış hatta gitgide gerilemiş ve en sonunda yıkılma derecesine gelmiştir. Hiç şüphesiz bunun sebepleri arasında bilim devriminin yeterince takip edilmemesi ve bununla birlikte Avrupa'nın ise bilim ve teknolojik alanda kendini yenileyip geliştirmesi gerçeği yer almaktadır. Buna örnek verecek olursak; Osmanlı İmparatorluğu Lale Devri yaşamaktayken o esnarlarda İngiltere'nin Sanayi Devrimi'ne giden sürecine bakmamız yeterli olacaktır. Nitekim zayıflayan mekanizmayı ayakta tutabilmek adına bazı yenilikler yapılmaya çalışılmışsa da bu sadece devleti biraz daha ayakta tutmaya yaramıştır. III. Selim döneminde başlatılan Nizam-ı Cedid uygulamaları ile yeni bir soluklanma ve toparlanma istenmişse de Kabakçı Mustafa isyanı ile III. Selim tahttan indirilmiş ve bu yenilikleri tamamlamak II. Mahmut'a kalmıştır. II. Mahmut ülkeye pek çok yenilik getirmiş ve Tanzimat'a giden süreçte devletin ömrünü uzatmayı başarmıştır. Nitekim Tanzimat ve Islahat Fermanlarının imzalanması ile birlikte Avrupa ise azınlıkları bahane ederek iyice Osmanlı'nın iç işlerine müdahale etmeye başlamıştır. Bununla birlikte II. Abdülhamit döneminde her ne kadar eğitim alanında gelişmeler olsa da yaşanan ekonomik problemlerden dolayı bu sorunlar çözüme kavuşmamıştır. İTC döneminde girilen balkan savaşları ile birlikte devletin kalbi olan ve teşkilatlandığı yer olan balkanlar da elden çıkmış ve devlet için büyük prestij kaybı olmuştur. I. Cihan Harbi'nde ise istenilen sonuçlar alınamamış, birkaç önemli cephe haricinde ise majör bir başarı elde edilememiştir. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi ile devlet fiilen yıkılmış, akabinde de Mütarekenin 7. Maddesi (işgal etme hakkı) bahane edilerek İstanbul İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Nitekim, Mustafa Kemal Paşa ile Sultan Vahidettin arasında bir dizi görüşmeler yapılmış ve en sonunda ise Mustafa Kemal Paşa 30 Nisan 1919 tarihinde yetkilendirilmiş ve 16 Mayıs'ta Samsun'a gitmek üzere yola çıkmasına karar verilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkmasından hemen bir gün önce ise İzmir Yunanlar tarafından işgal edilmiş ve bu da Millî Mücadelenin artık kaçınılmaz olduğunu tekrar göstermişti. Neticede Mustafa Kemal Paşa ve heyeti 16 Mayıs 1919 Tarihinde Bandırma Vapuru ile Samsun'a doğru yola çıkmış ve 19 Mayıs'ta da Samsun'a ulaşmıştır. Paşa ve arkadaşları bu gidişle birlikte Türk Kurtuluş Savaşının fitilini ateşlemiş ve bir mücadele başlatılmıştır. Bu çalışmada Türk kurtuluş savaşının nasıl başladığı ve sürecin Mondros mütarekesinden itibaren nasıl şekillendiği aktarılmakla birlikte bu konu Mustafa Kemal Paşa ile Sultan Vahidettin arasında geçen diyaloglar eşliğinde aktarılmaya çalışılmıştır.

REFERENCES

- ADIVAR, Halide Edib, (2022), Türk'ün Ateşle İmtihanı, Can Yayınları, İstanbul
- ATATÜRK, Mustafa Kemal, (2019), Nutuk, aperatif kitap, İstanbul.
- AKŞİN, Sina, Kısa, (2022) Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- ATAY, Falih Rıfkı, SOYDAN, (2014), Mahmut, Atatürk İle Yüz Yüze Reisicumhur Gazi Paşa'nın Bize Anlattıkları, Pozitif Yayınevi, İstanbul.
- AK, Ali, (2013), Atatürk- Vahdettin Görüşmeleri, Astana Yayınları, Ankara.
- DİNÇER, Hasan, (2020), Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, ed. Temuçin Faik Ertan, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- DÖNMEZ, Elif, (2012), Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Millî Mücadele'ye Yansımaları, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- GÖL, Hacer, (2019), Millî Mücadele'de VI. Mehmet Vahidettin, Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğitimler Dergisi
- KARPAT, Kemal, (2021), H, Türk Demokrasi Tarihi, Timaş Yayınları, İstanbul.
- MANGO, Andrew, (2004), Atatürk, Modern Türkiye'nin Kurucusu, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KALELİOĞLU, Oğuz, (2017), Mondros Mütarekesinden TBMM'NİN Açılışına Kadar Gelişen Olaylarda Mustafa Kemal Paşa'nın Liderliği, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s:12, Ankara.
- YAVUZ, Resul, (2016) Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sevr Barış Antlaşması'na Giden Süreçte Türk Diplomasisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlke Ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- ORTAYLI, İlber, (2018), Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Kronik Kitap, İstanbul
- TÜRKMEN, Zekeriya, (2002), İstanbul'un İşgali ve İşgal Dönemindeki Uygulamalar (13 Kasım-1918-16 Mart 1920), Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, s.18, s:53
- ZÜRCHER, Erik Jan, (2020), Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma esnasında bana manevi anlamda desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çalışma arkadaşlarım; Serenay Erdoğan ve Sevilay Kurt'a teşekkür ediyorum.